

Vitenskapelig artikkel i Nytt Norsk Tidsskrift nr 4/2023

GRØNN OMSTILLING UTEN FASIT

Hva kan oljehistorien i Lofoten lære oss om energiomstilling i lokalsamfunn?

Magnus E. Eilertsen, magnus.e.eilertsen@uit.no

Stipendiat ved Institutt for samfunnsvitenskap og Arktisk senter for bærekraftig energi,
UiT Norges arktiske universitet

Berit Kristoffersen, berit.kristoffersen@uit.no

Førsteamanuensis ved Institutt for samfunnsvitenskap og Arktisk senter for bærekraftig energi,
UiT Norges arktiske universitet

Sammendrag:

I denne artikkelen analyserer vi framveksten av to framtidvisjoner for regionen Lofoten. Den ene visjonen handlet om oljeutvinning. Den andre samfunnsvisjonen framstiller grønn omstilling som en regional vekstmulighet, og har vokst fram i perioden etter at oljevisjonen mistet sitt fotfeste. Vi analyserer hvilke argumenter som har vært sentrale i den lokale debatten om oljevirkosomhet, og kobler funnene fra analysen opp mot den grønne omstillingsprosessen som nå tar form i den arktiske øyregionen.

Den offentlige debatten om petroleumsvirkosomhet utenfor Lofoten har sakte, men sikkert stilnet, både på lokalt og nasjonalt plan. Da diskusjonen stormet som verst for 10–15 år siden, hadde saken nok politisk sprengkraft i seg til å velte hele det rødgrønne regjeringssamarbeidet (2005–2013) (Eilertsen, 2016). Arbeiderpartiet ivret for å komme i gang med boring, mens Sp og SV var erklærte motstandere. Den dype uenigheten mellom regjeringspartiene sørget for at saken fikk bred og omfattende dekning i landets mediekanalet. Etter en lang rekke behandlingsrunder i det politiske apparatet endret Arbeiderpartiet i 2019 standpunkt og sa nei til oljevirkosomhet i disse områdene. Dermed ble det for første gang i historien et flertall på Stortinget mot boring utenfor Lofoten. Saken synes avgjort: I disse havområdene vil det ikke bli åpnet for utvinning av fossil energi i overskuelig framtid.

Lofotposten, 01.03.2019 – side 4

Lofotposten, 24.04.2019 – side 2

Et av de store politiske spørsmålene i vår tid er hvordan vi kan realisere grønn omstilling og overgangen til et såkalt lavutslippssamfunn. Målet er å fase ut fossile energikilder og erstatte dem med fornybare og bærekraftige energiløsninger. Med sin geografiske nærhet og gode kjennskap til befolkning og lokalt næringsliv kan kommunene være en viktig aktør i omstillingen til et lavutslippssamfunn (jf. Rygg, 2015; Regjeringen, 2019).

Lofotrådet, et interkommunalt politisk regionråd for de seks Lofoten-kommunene Vågan, Vestvågøy, Flakstad, Moskenes, Værøy og Røst, har gått i bresjen for å utvikle omstillingsprogrammet «Lofoten De Grønne Øyene 2030» (LDGØ). Kommunestyrene i øyregionen vedtok i 2022 å slutte seg til planen. Ifølge en rapport fra 2022 er det pågående arbeidet med det grønne skiftet i Lofoten antakelig blant landets mest konkrete og omfattende interkommunale samarbeid om utslippsreduksjoner og grønn omstilling (Vinsand, 2022). Da oljedebatten pågikk for noen år tilbake, spilte Lofotrådet en tydelig rolle som aktør – både som talerør opp mot de nasjonale myndighetene og som premissleverandør for det lokale ordsiftet.

I denne artikkelen ønsker vi å identifisere og utforske de lokale visjonene som har vokst fram i Lofotrådet. Basert på denne ambisjonen har vi formulert følgende to forskningsspørsmål: *Hvilke argumenter var sentrale og fikk gjennomslag i den lokale debatten om framtidig oljeutvinning utenfor Lofoten? Hvilken relevans har oljedebatten når visjonen om grønn omstilling i Lofoten skal forankres og realiseres i lokalsamfunnene?*

I den første delen av artikkelen undersøker vi hvordan Lofotrådet har forholdt seg til spørsmålet om oljevirkosomhet utenfor Lofoten siden 1990-tallet. Her ser vi nærmere på oljevisjonen som vokste fram i Lofotrådet, og vi viser hvilke argumenter den bygde på. Vi drøfter også hvilke argumenter som fikk gjennomslag lokalt, og som bidro til at visjonen mistet lokal oppslutning. I den andre delen av artikkelen gir vi en kort framstilling av hvordan visjonen om grønn omstilling har vokst fram i Lofotrådet og hvilke begrunnelser den hviler på. For å kunne besvare det andre forskningsspørsmålet, trekker vi fram argumentene som fikk gjennomslag i oljedebatten, og drøfter hvorvidt disse kan ha relevans for å skape lokal oppslutning om Lofotrådets grønne framtidvisjon for regionen.

Analysen er basert på offentlige dokumenter, som kommunestyreprotokoller, protokoller fra møter i Lofotrådet og annet skriftlig materiale som har blitt produsert for og av Lofotrådet. I tillegg analyserer vi relevante avisoppslag fra regionavisen Lofotposten i perioden 1993–2023. Lofotposten (LP) ble valgt som mediekilde fordi avisen dekker hele Lofot-regionen. Vi har foretatt søk i Retrievers mediearkiv Atekst, Nasjonalbibliotekets nettbibliotek for norske papiraviser samt Lofotpostens eget digitale arkiv for papirutgaven. Følgende søkestrenger ble primært benyttet: «Lofotrådet OG olje* ELLER leteboring», «Lofotrådet OG De grønne øyene» og «Lofoten OG De grønne øyene». Vi foretok deretter en grovsortering av avisoppslagene. Vi fant om lag 50 oppslag som hadde relevans som empirisk bakgrunnsmateriale. Deretter identifiserte vi argumenter og formuleringer som direkte og indirekte uttrykker Lofotrådets visjoner knyttet til kystnær oljeutvinning og grønn omstilling. I analysen benytter vi i hovedsak rammeverket sosiotekniske forestillinger, som særlig er rettet mot kollektive samfunnsvisjoner og innholdet i slike visjoner (Jasanoff & Kim, 2015).

Grønn transformasjon og sosiotekniske forestillinger

I faglitteraturen har det blitt vanlig å forstå grønn energiomstilling som transformasjon. En slik transformasjon innebærer «en fundamental restrukturering av samfunnsutviklingen, og endring av visjoner og måter å se verden og leve på, inkludert maktforhold, institusjoner og verdier som opprettholder nåværende uholdbare økonomiske strukturer» (Pelling mfl., 2015). Grønn transformasjon må i dette lyset betraktes som en gjennomgripende endringsprosess som ikke er avgrenset til enkelte sektorer eller politikkkfelt (Haarstad & Rusten, 2018). Visjoner inngår som et sentralt element i en grønn transformasjon, fordi de ofte legger rammer og føringer for hva samfunnet skal jobbe mot (jf. Eames mfl., 2006). Retningen på den teknologiske og samfunnsmessige utviklingen er med andre ord påvirket av hvilke visjoner som oppnår fotfeste og støtte på ulike politiske nivåer.

En framtidvisjon om klimaomstilling som høster bred aksept i lokalsamfunnet, kan gi kommunen som samfunnsaktør et enda sterkere handlingsrom for å utvikle samfunnet i en slik retning (Amundsen & Westskog, 2018). Forankring blant innbyggerne og politisk konsensus om framtidige retningsvalg kan dermed betraktes som viktige brikker for å

skape et grunnlag for grønn omstilling på kommunalt og regionalt nivå. En sosioteknisk forestilling forstås som en felles visjon om gode, levedyktige samfunn som vokser fram og muliggjøres gjennom teknologiske og vitenskapelige framskritt (Jasanoff & Kim, 2015). Slike kollektive visjoner kan eksistere på flere ulike geografiske nivåer, fra det lokale til det nasjonale og globale. I det følgende vil vi kort introdusere dette perspektivet og forklare hvordan vi har operasjonalisert og tilpasset rammeverket til casen som undersøkes.

Analysen av sosiotekniske forestillinger tar utgangspunkt i tre overordnede dimensjoner: materialitet, mening og moralitet (jf. Sovacool & Hess, 2017). Materialitet viser til den spesifikke teknologien som visjonen bygger på. Et eksempel er oljeutvinning til havs, det vil si installasjonene og teknologiene som bringer oljen opp fra reservoarene under havbunnen og gjør den tilgjengelig som energikilde. Meningsdimensjonen fanger opp hvilke grunnleggende oppfatninger aktører har av teknologien. I vårt eksempel med oljeutvinning vokste det på den ene siden fram sterke lokale forventninger om at oljen ville skape inntekter og nye arbeidsplasser, mens petroleumsvirksomhet på den andre siden ble oppfattet som en trussel og risiko mot etablert næringsliv. Moralitet gir uttrykk for hvilke normative vurderinger som aktører tilskriver teknologien. Ulike aktører kan altså koble ulike meninger til samme materialitet, og på den måten vokser det fram forskjellige normative oppfatninger knyttet til materialiteten.

Den pågående nasjonale debatten om «utvikling eller avvikling» av norsk petroleumsvirksomhet er et relevant eksempel som illustrerer dette poenget. Statsminister Jonas Gahr Støre sin uttalelse i *Financial Times* i oktober 2021, der han hevdet at «å stoppe oljeboringen vil bety slutten for det grønne skiftet», er uttrykk for en framtidvisjon som forutsetter utvinning av fossil energi i overskuelig framtid for å kunne lykkes med grønn omstilling (*Financial Times*, 2021). Holdningen om å videreutvikle norsk petroleumsvirksomhet har bred støtte i de største partiene på Stortinget, som Høyre, Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet (Ballo, 2023). På motsatt side i debatten står andre aktører, både politiske partier og miljøvernorganisasjoner, som tar til orde for en rask utfasing og avvikling av den norske oljenæringen, fordi de mener at oljesektoren står i veien for realiseringen av den grønne omstillingen i Norge (Funnemark & Beaumont, 2022). Aktørenes ulike fortolkninger av oljeutvinning, altså materialiteten, gir dermed

opphav til ulike syn på hvorvidt Norge bør videreutvikle eller avvikle olje- og gassproduksjonen.

Faksimile Financial Times, 25.10.2021

I studier av fornybare energiutbygginger har forskere ofte benyttet begrepet «sosial aksept» eller «samfunnsaksept». Samfunnsaksept dreier seg om hvilke holdninger ulike interesser og aktører har til prosjekter der fornybar energi planlegges eller etableres (Wüstenhagen mfl., 2007). Høy grad av samfunnsaksept innebærer at et tiltak har bred støtte i lokalsamfunnet. Empiriske undersøkelser har vist at en rimelig og rettferdig fordeling av fordeler og ulemper har stor betydning for hvorvidt utbygging av fornybar energi oppnår samfunnsaksept i de berørte områdene (se for eksempel Batel, 2020). En norsk studie knyttet til produksjon av fornybar energi med vannkraft og fjordvarme konkluderer at de lokale fordelene må være konkrete og overgå ulempene for å oppnå sosial aksept (Nesse mfl., 2022). Vi støtter oss på denne litteraturen og tar utgangspunkt i tre faktorer som ofte er viktige for lokale aktører når nye energiprosjekter skal realiseres (jf. Ruud mfl., 2016): Vil tiltaket gi inntekter til lokalsamfunnet og kommunen? Kan tiltaket forsvares med lokale behov, for eksempel nye arbeidsplasser? Og vil tiltaket påvirke etablert næringsliv på en positiv måte eller i det minste ikke påvirke næringslivet på en negativ måte?

Vi forutsetter at disse faktorene, heretter omtalt som argumentene 1, 2 og 3, er sentrale når lokale aktører vurderer hvorvidt de skal gi sin støtte til visjoner som lanseres i lokalsamfunnet. Vår antakelse er at framtidvisjoner som legger opp til strukturelle

endringer i lokalsamfunn, og som er forankret i én eller flere av de tre argumentene nevnt ovenfor, vil ha et godt grunnlag for å oppnå folkelig støtte og aksept. Det er også en del andre forhold som kan påvirke hvorvidt energiutbygginger oppnår samfunnsaksept. Det kan dreie seg om tiltakets potensielt negative virkninger på naturmangfoldet, landskap og kulturminner, friluftsliv og rekreasjon, bebyggelse og bomiljø samt arealbruk (Ruud mfl., 2016). I denne studien har vi imidlertid kun analysert betydningen av faktorene som er konkretisert gjennom argumentene overfor, fordi vi anser disse forholdene som de viktigste i den lokalpolitiske debatten.

Lofotrådet sier nei til oljeutvinning

Da spørsmålet om petroleumsvirksomhet utenfor Lofoten for første gang ble vurdert av de politiske myndighetene i 1993–1994, gikk Lofotrådet tydelig imot planene om oljeutvinning i nærområdene. Allerede da saken ble lagt ut på offentlig høring, kunngjorde Lofot-ordførerne en kritisk holdning (LP, 1.9.1993). I høringsuttalelsen til konsekvensutredningen som dannet beslutningsgrunnlaget, uttalte regionrådet at Lofoten trolig ville bli påført store ulemper som følge av eventuell oljeaktivitet i nærområdet. Lofotrådet mente også at petroleumsvirksomhet ville gi svært få fordeler for eksisterende næringsliv (fiskeri og turisme), og understreket samtidig at oljen neppe ville gi regionen økt sysselsetting og flere arbeidsplasser (LP, 15.12.1993).

Lofotposten, 01.09.1993 – side 9

Lofotposten, 15.12.1993 – side 7

I Lofotrådets høringsuttalelse, som vi har referert til i avsnittet ovenfor, går det altså klart fram at regionrådet ikke så noen gode argumenter for å slippe oljeindustrien til utenfor øygruppen. Ordførerne oppfattet ikke oljeutvinning som en vekstimpuls som kunne gi lokalsamfunnene økte inntekter eller møte lokale behov for nye arbeidsplasser. Tvert imot uttrykte ordførerne at petroleumsvirksomhet ville representere en ulempe for fiskeri og turisme. Disse forholdene kan forklare hvorfor det ikke vokste fram en oljevennlig visjon i Lofotrådet på denne tiden. Mangelen på gode argumenter med lokal relevans og utsikter til lokale gevinster kan trekkes fram som viktige forklaringer på Lofotrådets negative holdning til kystnær oljeutvinning.

Lofotrådet åpner døra for olje og forlanger regionalt oljefond

Først etter årtusenskiftet begynte det å vokse fram en mer oljevennlig visjon i Lofotrådet. Dette skjedde i forbindelse med utredningen av konsekvenser av helårig petroleumsvirksomhet i området Lofoten og Barentshavet i 2003 (ULB), der spørsmålet om leteboring utenfor Lofoten ble behandlet på nytt av de politiske myndighetene. I regionrådets høringsuttalelse til utredningen fra oktober 2003 står det: «Lofotrådet sier ikke et bastant nei til oppstart av petroleumsvirksomhet på Nordland VI [havområdet utenfor Værøy og Røst i Lofoten], men vil ha innfridd krav før beslutning om oppstart tas.» Noen av disse kravene var direkte relatert til fiskerinæringa, for eksempel ble det listet opp krav om «kjøreregler for å unngå konflikter med fiskeriene» og «etablering av erstatningsordninger for ulemper og tap som følge av uhell og katastrofer». Et annet krav som skiller seg ut, er «etablering av et utviklingsfond som kan bidra til å styrke Lofoten som robust region» (OED, 2004). I en artikkel i Lofotposten utdypet daværende leder i Lofotrådet, Hugo Bjørnstad, hva som lå til grunn for dette punktet i kravlisten: «Lofoten er unik i forhold til andre regioner. Vi har et spesielt sesongfiskeri, og er et av landets desidert mest attraktive reisemål. Derfor mener vi at en sårbar risikosone for oljehell som Lofoten, er kvalifisert til å få et eget fond. Sier staten nei, aksepterer vi ikke oljeboring utenfor Lofoten» (LP, 4.10.2003).

Eksemplene ovenfor illustrerer at to av argumentene hadde fått en sentral plass i Lofotrådets mer oljevennlige framtidvisjon. På den ene siden kreves det kompensasjonsordninger og tiltak som skal sikre at oljevirkosomheten i minst mulig grad

påvirker fiskerinæringa negativt (argument 3 – vekting av positive/negative virkninger for lokalt næringsliv). På den andre siden hviler visjonen på en absolutt betingelse om at det opprettes et eget regionalt oljefond. I høringsuttalelsen fra Lofotrådet framkommer det ikke hvordan man ser for seg at et slikt fond skal forvaltes, eller hvor stort det bør være. Men det er uansett tilstrekkelig dekning for å slå fast at intensjonen med «fondet» er å sikre lokalsamfunnene og kommunene inntekter som følge av oljeaktiviteten (argument 1 – lokale inntekter). Kravet om et særegent «oljefond» til Lofoten ble imidlertid blankt avvist av både staten og oljeselskapene (LP, 16.9.2005).

nyheter

lørdag 4. oktober 2003

Tatt av Kystvakten

Kystvakten har i samarbeid med Tollvesenet holdt et grensekontroll opplysning med skattestraffen fra Svalbard. «NY Anstensen» sin rader registrert at «Langer»-samt- mette et annet fartøy i Fuglerjøden nord for Tromsø. Mannskapet der ble bekjentgjort tatt tatt med bakken med da smugleret i form av tobakk, stas og brannvin til på det klat klar til landing. Kvartalsbedølgja smuglerverne til en markverdi av cirka 150.000 kroner.

Finko legges ned?

Efter 12 års arbeid med rekruttering og kompetanseheving innen fiskeri- og havbruksnæringa er det svært usikkert om det videre drift av Fiskerianstalten Kompetansecenter (Finko).

«Sjefen har vurdert å gi til nedleggelsen av Finko fra 31. januar 2004, sier styreleder Jan Skjerve. Han legger til at det eneste som kan berge det framtidige arbeidet som fores av Finko, er at det finnes fram til en løsning for fortsatt drift innen 31. oktober.

Flyktninger demonstrerte

Afrikanske flyktninger demonstrerte torsdag mot Aftabang kommune. De mener de blir respektløst behandlet av flyktningkontoret. En flyktning skal ha lagt avis forbi kun halvt.

«Flyktningene hadde hatt forholde seg til sosialkontor og arbeidskontor på samme måte som nordmenn, og ikke være avhengig av ett flyktningkontor, sier styreleder Marie Goretz i Utenriksdepartementet i Aftabang.

Egen dag for fiskehandleren

Fiskehandlerens Dager arrangeres i Kristiansund 11. oktober til 2. november.

Fiskehandlerens butikker er det utstillingsvindu for norsk sjømat mange steder, sier adm.dir. Ingar Egge i Norske Sjømatbedrivers Landsforbund.

Nei til avgifter

Gjennom ulike avgifter foresker politikkerne å påvirke hva vi spiser og drikker. Likevel mener regjeringen blankt nei til høyere priser på lette mat.

«Fredag brakte Dagavisen saken om at norske maten er feilten i Europa. Kosthaldsberetter ha tydelighet om avgiftsavgifter på smør og lette mat. Politikkerne kommer dem ikke i møte.

Folk er ikke så dumme at politikere må streve deres leverdag på en slik måte, sier politisk rådgiver Kjell Martin Engelsen (H) i Finansdepartementet.

■ Krav fra Lofoten

■ Vil ha utviklingsfond

■ Staten sier nei

«Smøres» med oljepenger?

Lofotrådet krever et eget utviklingsfond for Lofoten for å si ja til oljeboring.

«Neppe aktuelt, svarer politisk rådgiver Øyvind Håbrekke i Olje- og energidepartementet.

■ Videreføring av forskning og utredningsplanen for å flytte kassakapital til utredningen Lofoten

■ Kjøvere for å unngå konflikter med fiskerierne, det det tas hensyn til smøring

■ Etablering av ikke med kanpper og glansbilder.

■ Etablering av Lofoten/Nordland

Utredningen Lofoten og Nordland klyvet til problemstillinger og utfordringer som ligger i å sankestaten mellom industrien. Lofoten trenger aktuelle tiltak. Må planer for ungdom. Slike arbeidsplasser kommer neppe i kvantitet, sier Hjørstad.

Klar til boring

«Må vi begrense oljeboringen til det av året, må vi finne en i det, sier Ole Hagerud i Norsk Hydro.

Selskapet har hensyn på Nordland i (etende) Røst. Gir regjeringen for jul grunn for oljeboring, kan det visten ca. fem mill vest for Røst være i gang høsten 2004. Hagerud er ikke spesielt glad for sesongbegrensninger av aktiviteten.

«Det gjør planleggingen vanskeligere når det gjelder rigger. Men vi har levd med slike begrensninger andre steder, sier Hagerud og beretter Nordland i som mer interessert for leting etter olje og gass enn Nordland.

«Ut fra undersøkelsen mener vi potensielt er store, sier han.

Leder Hugo Hjørstad og resten av Lofotrådet vil ha penger til fond for de sier ja til oljeboring utenfor Lofoten.

FOTO: EDD HEGY

Lofotposten, 04.10.2003 – side 8

Lofotrådet krever ilandføring av oljen og eiendomsskatt til kommunene

ULB-prosessen endte med at beslutningen om leteboring utenfor Lofoten ble utsatt til 2006, da Forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten skulle legges fram. I forkant av den politiske behandlingen, som nok en gang resulterte i en utsettelse av

åpningsspørsmålet, kom Lofotrådet med et utspill om at man kunne akseptere oljeaktivitet, gitt at en del nye vilkår ble oppfylt. Betingelsen om et regionalt oljefond var nå erstattet med et unisont krav om ilandføring av olje og gass i regionen (LP, 3.11.2006). I tillegg ble det krevd at eventuell eiendomsskatt fra installasjoner på land skulle fordeles mellom alle kommunene i Lofoten og Vesterålen (LP, 30.12.2006).

I den tredje politiske behandlingsrunden om oljeutvinning utenfor Lofoten, som vi kortfattet har omtalt i avsnittet ovenfor, registrerer vi to nye argumenter som ligger til grunn for Lofotrådets positive oljevisjon. Det ene argumentet bygger på kravet om eiendomsskatt og solidarisk inntektsfordeling mellom kommunene i Lofoten og Vesterålen. Dette kravet kan etter vår oppfatning forstås som et uttrykk for at regionrådet ønsket direkte inntekter til kommunene som følge av oljeaktiviteten. Lofotrådet var en av flere aktører som på denne tiden (2005–2006) begynte å løfte fram at petroleumsvirksomhet kunne gi direkte inntekter til lokalsamfunnene i form av eiendomsskatt (argument 1 – lokale inntekter). Det andre argumentet som gis en sentral plass i Lofotrådets oljevisjon, kan knyttes til kravet om ilandføring av petroleum i Lofoten. Ilandføring av olje eller gass ville i praksis bety etablering av industrielle anlegg på land og en rekke nye lokale arbeidsplasser. Dette gav næring til et argument om at kystnær petroleumsvirksomhet hadde potensial til å skape mange arbeidsplasser i distriktskommuner, som lenge hadde opplevd nedgang i befolkningstallene (argument 2 – lokalt behov for nye arbeidsplasser).

Krever oljeanlegg

Vågan-ordfører Hugo Bjørnstad vil ha garantier for at eventuelle olje- eller gassfunn føres i land i Lofoten eller Vesterålen.

MAJNAR JOHNSEN
– Før vi ikke ilandføring dersom det gir nye funn på Nordland VI og VII, ser jeg få grunner til at Lofoten og Vesterålen skal ta risikoen med petroleumsaktivitet, sier Bjørnstad. Fredag kvarterte Oljedirektørens Landsforening (OLF) i samarbeid med Nordland fylkeskommune og Landsdekketvalget til utvalgsmøte i Strøvar. Med OLF-direktør Per Torje Vold og leiaget i Statoil, Tim Dalsen, i spissen, la ikke oljevirksomhet så langt på et den ønskes drøyt for å få laget Nordland VI og VII når forvaltningsplanen for Lofoten-berentehavet revideres i 2010.

– Jeg opplever en utålmodighet i nord som får utløst. Vi må ikke havne i den situasjonen at det skal brukes enda tre år etter 2010 for å lage ny utredninger, sa Vold. Lofotrådets leder

Politikere bestemmer
Men oljeaktiviteten vegrer seg mot å bli pålagt ilandføring i berentehavet. Først når funn er gjort, bør lokaliserings- og eventuelle ilandføringsanlegg bli tema.

Dette er ikke Vågan-ordfører og Lofotrådets leder, Hugo Bjørnstad, fornøyd med. Bjørnstad mener det så snart som mulig må etes fast en eventuelle funn på Nordland VI og VII skal ilandføres i Lofoten eller Vesterålen.

– Det er kort sagt politikere som bestemmer oljepolitikken her til lands. Jeg kan si ja til virksomhet utenfor Lofoten og Vesterålen når begjæringene blir så gode og gode kan leve side om side. Men det

Garantier vanskelig
I tillegg til å ha konklusjonen på det rapporten som konkluderte med at verdikalkylen av olje og gass i nord kan være i øst. Skortingspolitikken har Kristiansen (H) mente landstaden måtte gjøre rapporten til skansen. Tim Dalsen var mer tilbakeholden.

– Det tar 15 år fra åpning til produksjon. Da er det vanskelig å gi garantier om ringverkninger på framholdt Dalsen.

Malin Johnsen/Lofotrådet

Jeg ser ingen grunn til at Lofoten og Vesterålen skal ta en risiko dersom vi ikke får noe igjen

I 2011, da spørsmålet om oljevirkosomhet i farvannet utenfor Lofoten var oppe til politisk vurdering for fjerde gang i Regjeringen, argumenterte Lofotrådet omtrent langs de samme linjene som da saken ble behandlet i 2006. I sin høringsuttalelse til oppdateringen av Forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten forlangte ordførerne store lokale ringvirkninger for å støtte oljevirkosomhet i området: «Lofotrådet har ved flere anledninger gjort det klart at dersom det skal legges opp til petroleumsaktivitet utenfor Lofoten og Vesterålen så bør statlige myndigheter sørge for at det gjennom krav og tilrettelegging fra myndighetene etableres ringvirkninger som kan ha betydelig effekt for regionene» (Lofotrådet, 2010). Både i 2006 og 2010 krevde Lofotrådet at Regjeringen måtte igangsette en formell åpningsprosess av de aktuelle feltene, i form av en konsekvensutredning etter petroleumsloven. Den offisielle begrunnelsen var at man ønsket å få på bordet mer kunnskap om de lokale virkningene av oljeaktivitet. På den andre siden reflekterte kravet at de mest oljevennlige ordførerne i regionen ønsket framdrift i selve åpningsprosessen. Flere av ordførerne i Lofoten la ikke skjul på at de så store muligheter for lokal verdiskapning og nye arbeidsplasser ved å gi grønt lys for oljenæringa (Kristoffersen & Dale, 2014).

Lofotposten, 04.02.2006 – side 9

Lofotrådets visjon om en oljeframtid hvilte fortsatt på argumentene om at aktiviteten ville gi inntekter til lokalsamfunnene og skape sårt tiltrengte arbeidsplasser i fraflyttingskommuner. Samtidig bygde visjonen på et helt avgjørende premiss: At olje eller gass fra havbunnen utenfor Lofoten måtte ilandføres i regionen (LP, 11.6.2007). I

motsetning til på 1990-tallet fantes det nå to relevante eksempler på slike utbyggingsløsninger langs kysten, nord for den 62. breddegrad: Ilandføringsterminalen for gass på Melkøya ved Hammerfest og ilandføringsanlegget på Nyhamna i Aukra kommune, som også tar imot gass. Begge disse anleggene kom i drift i 2007, og de genererer hver for seg betydelige lokale ringvirkninger i form av flere hundre arbeidsplasser. Dessuten håver de to vertskommunene inn flere titalls millioner kroner hvert år i eiendomsskatt for å huse ilandføringsterminalene. I den lokale debatten om oljeutvinning utenfor Lofoten henviste tilhengere ofte til utbyggingene på Melkøya og Nyhamna – for å illustrere hvordan ilandføring av petroleum kunne gi store gevinster til lokalsamfunn langs kysten (LP, 2.6.2008; LP, 11.11.2009). Oljeselskapet Statoil hadde så tidlig som i 2003 fristet med mulighetene for etablering av landanlegg i Lofoten under en oljemesse i Harstad (LP, 4.9.2003). Pressen begynte å rapportere jevnlig om «Klondykestemning i Hammerfest takket være Snøhvitutbyggingen til Statoil på Melkøya» (se for eksempel LP, 20.2.2004). Høsten 2005 dro Lofotrådet på besøk til Hammerfest for å se ringvirkningene av utbyggingen på nært hold (LP, 14.10.2005), og vinteren 2009 reiste en ny delegasjon ordførere fra Lofoten (og Vesterålen) på studietur til gasterminalen på Nyhamna i Aukra kommune (LP, 31.1.2009). Basert på datamaterialet ovenfor er det nærliggende å anta at Lofotrådets oljevennlige visjon, med krav om ilandføring, i stor grad var inspirert av utbyggingsløsningene på Melkøya og i Nyhamna. Spesielt ringvirkningene fra Snøhvit-anlegget på Melkøya fikk en sentral rolle i debatten, siden dette var det aller første petroleumfeltet som ble bygd ut i Barentshavet.

Lofotposten, 20.02.2004 – side 13

Lofotposten, 20.02.2004 – side 14 og 15

Selv om Lofotrådet ønsket oljen velkommen, under en klar forutsetning av at aktiviteten måtte skape inntekter og arbeidsplasser lokalt, var lokalbefolkningen langt mer skeptisk til oljens inntog. Vi har ikke lyktes i å finne meningsmålinger som på noe tidspunkt viser flertall for oljevirkosomhet i dette havområdet blant Lofotens innbyggere. På den annen side er det gjort flere målinger i undersøkelsesperioden som viser solide nei-flertall i regionen (se for eksempel LP 12.12.2003 og LP 9.6.2009). Blant de lokale fiskerne og deres organisasjoner var motstanden mot boring spesielt stor (Ryggvik mfl., 2019; LP, 21.6.2013). Tilhengerne av oljevirkosomhet hadde en viss støtte i lokale næringspolitiske kretser. Den regionale næringslivsorganisasjonen LoVe Petro, som ble etablert i 2005, var en sterk pådriver for petroleumsaktivitet utenfor Lofoten. På det meste hadde interesseforeningen over 200 medlemsbedrifter i Lofoten og Vesterålen; dette var selskaper som ønsket å posisjonere seg for et framtidig oljeeventyr. LoVe Petro argumenterte for at petroleumsaktivitet ville gi regionale vekstmuligheter som kunne snu en opplevd og forventet trend med utflytting og «forgubbing» i Lofoten (LP, 10.4.2008). På motsatt side i den lokale diskusjonen stod Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja, som ble opprettet i 2009. Folkeaksjonen var tuftet på personlig medlemskap, og ble organisert gjennom lokallag både i Lofoten og flere andre steder i landet.

Lofotrådets oljevisjon svekkes

Etter 2011 har ikke Lofotrådet fremmet fellesuttalelser eller gjort vedtak som støtter opp under visjonen om Lofoten som en framtidig oljeprovins, med ilandføringsanlegg. I perioden 2013 til 2016 forvirket mye av den lokalpolitiske «støtten» til oljeutvinning utenfor Lofoten. Dette kom tydeligst til uttrykk ved at de fleste kommunestyrene i regionen og flere ordførere snudde og sa nei til konsekvensutredning og framtidig boring i de nære havområdene (LP, 23.11.2016). Når både kommunestyre og ordførere flagget tydelig motstand, forvirket også legitimiteten til Lofotrådets positive framtidsbilde med petroleumsaktivitet.

For å svare på hvilke argumenter som fikk gjennomslag i den lokale debatten om olje, er det naturlig å se nærmere på vedtakene som ble gjort i kommunestyrene i regionen, da oljevinden begynte å snu. De fiskeribaserte kommunene Moskenes og Værøy trakk fram hensynet til fiskerinæringa som viktigst i sine begrunnelser for å si nei til oljeboring (LP, 25.9.2013; LP 10.7.2014). Et flertall i kommunestyret i Vågan begrunnet sitt nei-standpunkt langs de samme linjene: «Ut fra dagens kunnskap om petroleumsvirksomhetens konsekvenser for miljø og etablerte næringer i vår region ønsker Vågan kommune ikke å åpne opp for olje- og gassvirksomhet i havområdene våre» (LP, 23.11.2016).

Nordland AP: – Tar med signalet i prosessen

Etter et møte med olje- og gasskomiteen i Nordland AP, har kommunestyret i Vågan vedtatt å ikke åpne opp for olje- og gassvirksomhet i havområdene våre. Dette er et tydelig signal om at kommunestyret i Vågan ikke støtter opp under olje- og gassvirksomhet i havområdene våre.

Holst: – Jeg må stå for det flertallet har bestemt

Ordfører Holst har stått fast på sin beslutning om å ikke åpne opp for olje- og gassvirksomhet i havområdene våre. Han mener at dette er et tydelig signal om at kommunestyret i Vågan ikke støtter opp under olje- og gassvirksomhet i havområdene våre.

NYHET 5

– Det vil bety mye

Samlet Lofoten bety mye for regionen. Dette er et tydelig signal om at kommunestyret i Vågan ikke støtter opp under olje- og gassvirksomhet i havområdene våre.

Flertallet i Vågan sa mandag klart nei til konsekvensutredning av oljevirksomhet

VIL IKKE ÅPNE FOR OLJE

Politikerne i Vågan innledet kommunestyret i spørsmålet om konsekvensutredning mandag.

SVULSER: Dette betyr at kommunestyret i Vågan ikke støtter opp under olje- og gassvirksomhet i havområdene våre. Dette er et tydelig signal om at kommunestyret i Vågan ikke støtter opp under olje- og gassvirksomhet i havområdene våre.

– Det vil bety mye

Samlet Lofoten bety mye for regionen. Dette er et tydelig signal om at kommunestyret i Vågan ikke støtter opp under olje- og gassvirksomhet i havområdene våre.

SVULSER: Dette betyr at kommunestyret i Vågan ikke støtter opp under olje- og gassvirksomhet i havområdene våre. Dette er et tydelig signal om at kommunestyret i Vågan ikke støtter opp under olje- og gassvirksomhet i havområdene våre.

SÅ NED: Flertallet i kommunestyret i Vågan sa mandag klart nei til konsekvensutredning av oljevirksomhet i havområdene våre. Dette er et tydelig signal om at kommunestyret i Vågan ikke støtter opp under olje- og gassvirksomhet i havområdene våre.

Basert på innholdet i kommunestyrevedtakene er det altså grunn til å hevde at argument 3 (konsekvenser for etablert næringsliv) fikk størst vekt i den lokale debatten. Kommunestyrenes vurderinger tilsier at petroleumsaktivitet ikke vil gi noen positive virkninger for eksisterende næringsliv; tvert imot vil aktiviteten påvirke fiskeri (og turisme) i negativ retning. I vår gjennomgang av kommunestyrenes nei-vedtak finner vi ingen vurderinger som direkte eller indirekte kan knyttes til argument 1 og 2, som altså dreier seg om mulige inntekter til kommunene og utsiktene til nye lokale arbeidsplasser som følge av oljevirkosomhet. Siden disse aspektene hadde vært særlig framtrødende i Lofotrådets visjonære tenkning knyttet til framtidig oljeutvinning, er det nærliggende å anta at argumentene har mistet en stor del av sin gjennomslagskraft. En sannsynlig forklaring på at argumentene har mistet fotfeste i debatten, er at forventningene om regionale ringvirkninger ved oljeutvinning i Lofoten, har avtatt betydelig blant lokalpolitikere. Da tidligere olje- og energiminister Ola Borten Moe i 2012 tydelig slo fast at «ringvirkninger i nord ikke kan vedtas politisk» (Nordlys, 20.1.2012), representerte dette en slags symbolsk kulminasjon av det kanskje mest sentrale omdreiningspunktet i debatten om petroleumsaktivitet utenfor Lofoten og Vesterålen: De lokale tilhengers støtte til boring hvilte i stor grad på et premiss om at aktiviteten måtte bidra til betydelig verdiskapning i regionene. Og når det altså ikke kunne gis statlige garantier om store industrielle ringvirkninger, er det ikke urimelig å anta at dette kan være en del av forklaringen på at den lokale oppslutningen gradvis ble svekket.

Vår gjennomgang viser at alle de tre argumentene periodevis har vært sentrale i den lokale debatten om boring utenfor Lofoten og i Lofotrådets framtidbilder med petroleumsvirksomhet.

Argument 3 har, slik vi ser det, framstått som den viktigste dimensjonen gjennom hele tidsperioden (1993–2016), men her har hovedfokuset vært rettet mot petroleumsvirksomhetens negative påvirkninger på etablerte næringer, og mulige tiltak for å redusere disse ulempene. På den annen side har argument 1 og 2 hatt en sentral plass i diskusjonene særlig i årene 2003–2013. Etter 2013 har Lofotrådets framtidvisjon om oljeutvinning og ilandføringsanlegg i regionen à la Snøhvitutbyggingen i Hammerfest gradvis blitt svekket. Forklaringen på dette er trolig sammensatt, men en viktig faktor peker seg ut: Fra politisk hold kom det sterke signaler som underbygget at ilandføringsutbygging i Lofoten var lite sannsynlig og realistisk. Dermed forsvant mye av grunnlaget for argumentene om oljeinntekter til kommunene og arbeidsplasser i regionen. Petroleumsvirksomhetens (negative) virkninger på lokalt etablert næringsliv, spesielt fiskeri, fikk dermed gjennomslag i den lokale diskusjonen. Oljetilhengernes drøm om Lofoten som framtidig petroleumsprovins endte til slutt med å falle i fisk.

Lofotrådets energipolitiske vending: Grønn vekst og lokal verdiskapning?

Samtidig som oljedebatten raste på sitt mest intense, ble ideen om Lofoten som en «grønn energiregion» født. Visjonen og selve begrepet «Lofoten De Grønne Øyene» ble opprinnelig lansert i tre lederartikler i Lofotposten i 2009 og 2010 (LP, 8.10.2009; LP 30.1.2010 og LP 18.9.2010). «Som kontrast til den pågående oljedebatten, bør Lofoten ha som mål å bli selvforsynt med strøm fra fornybare energikilder», skrev Lofotpostens sjefredaktør Jan Eivind Fredly på lederplass 18. august 2010. Redaktøren gav en slik tenkt satsing tilnavnet «Lofoten De Grønne Øyene», og fulgte senere opp ideen i en utdypende kommentarartikkel:

Mange av de samme diskusjonene som står sentralt i oljedebatten, vil komme opp uavhengig av om energikilden er fornybar eller fossil: Arealkonfliktene, debatten om installasjoner, anlegg og inngrep i naturen opp mot det naturskjønne prospektkortet (les: reiselivsproduktet) for å nevne noe. [...] Ei satsing på Lofoten

som det grønne, rene og selvforsynte øyriket kan forene selv de ytterste fløyene i oljedebatten. AS Norge kan starte krafttaket med å dreie fokuset vekk fra det fossile, over på fornybar energi, i Lofoten. (LP, 12.2.2011)

Fredly pekte også på muligheten for å etablere grønne arbeidsplasser i Lofoten, men denne delen gir ikke noen framtrepende plass i hans beskrivelse av visjonen. Fredly sitt hovedpoeng var at Lofoten burde bli selvforsynt med strøm fra fornybare energikilder. Dette er fortsatt en aktuell problemstilling i dag, ettersom 90 prosent av strømmen som brukes i Lofoten, må importeres fra andre regioner.

4 Leder

«Lofoten - de grønne øyene»

Det vil ikke bli så utrolig mye som 200 år etter at de første menneskene kom til Lofoten, så det er fortsatt tid til å tenke på hva som skal til for at Lofoten skal bli et øyrike som kan stå på egne ben. Det er en utfordring som krever politisk vilje og samarbeid mellom alle nivåer i samfunnet. Det er en utfordring som krever politisk vilje og samarbeid mellom alle nivåer i samfunnet. Det er en utfordring som krever politisk vilje og samarbeid mellom alle nivåer i samfunnet.

Lofotposten

8 Leder

De grønne, selvforsynte øyene

Er det mulig å utnytte de store naturressursene som Lofoten er begavet med, og samtidig styrke utsvovel og Lofotens grønne profil. Jeg tror det.

Lofotposten

Lofotposten, 08.10.2009 – side 4

Lofotposten, 12.02.2011 – side 8

Det tok nesten ti år før lokale aktører begynte å gi konkret innhold til visjonen om Lofoten som en grønn region. I første omgang var det energikonsernet Lofotkraft (som hovedsakelig eies av kommunene i Lofoten) som lanserte sin versjon av «De Grønne Øyene» (LP, 2.3.2019): Med en forsterket strømforsyningslinje skulle Lofoten elektrifiseres, men økt lokal energiproduksjon var helt fraværende i framtidsplanene. Å bidra til å redusere klimagassutslipp og skape flere arbeidsplasser i regionen var pekt ut som de sentrale målsettingene. Lofotkrafts direktør, Arnt M. Winther, gav samtidig en

ustrakt hånd til andre aktører i regionen, og uttalte at Lofotkraft ønsket å samarbeide med kommuner, politikere og næringsliv i den kommende satsingen (Lofotkrafta, 2019).

Lofotposten, 02.03.2019 – side 7

I vårt datamateriale går det fram at Lofotrådet så mange likhetstrekk mellom sentrale målsettinger i Lofotkraft sitt elektrifiseringsprosjekt og saker de selv jobbet med knyttet til bærekraftig utvikling i regionen. Lofotrådet ønsket derfor å inngå i et samarbeid med Lofotkraft om utviklingen av en grønn region, og takket dermed ja til Lofotkrafts åpne invitasjon. Denne nye satsingen ble lansert 25. februar 2020, under tilnavnet «Lofoten De Grønne Øyene 2030» (LP, 26.2.2020). Formelt er nå «Lofoten De Grønne Øyene 2030» (LDGØ 2030) organisert som et trepartssamarbeid mellom aktørene Lofotrådet, Lofotkraft og reiselivsselskapet Destination Lofoten.

Lofotposten, 02.03.2019 – side 10 og 11

Lofotrådets oppdaterte variant av «LDGØ» inneholder et omfattende veikart med 22 hovedmål og 95 delmål, som er fordelt på seks ulike satsingsområder: miljøkrav i offentlig budsjettering og anskaffelser, nullutslipps transportsoner, lavutslipps reisemål, lavutslipps kystfiske, lavutslipps landbruk og havbruk, og lavutslipps luftfart. Veikartet ble utarbeidet i 2021, og i løpet av vinteren 2022 ble dokumentet vedtatt av alle kommunestyrene i Lofoten. På papiret har dermed visjonen en viss forankring blant flertallet av lokalpolitikere i regionen. I veikartet framstår elektrifisering som en rød tråd i den planlagte energiomstillingen til en lavutslippsregion. Det overordnede målet med prosjektet er beskrevet slik: «Lofoten De Grønne Øyene 2030 er en nasjonal pilot for å realisere Lofoten som konkurransekraftig og attraktiv lavutslippsregion gjennom regional samhandling mellom kommuner, befolkning og privat næringsliv.» Videre heter det at «Lofoten De Grønne Øyene 2030 skal være en tiårig vekststrategi for Lofoten som svarer ut regionale, nasjonale og internasjonale klimamål og sørger for en grønn og bærekraftig vekst for kommunene i Lofoten» (LDGØ, 2022).

Veikart for LDGØ 2030

Det at man har utpekt Lofoten som en pilotregion for grønn omstilling, betyr at man har få eksempler å hente erfaring fra nasjonalt og globalt (LP, 16.2.2022). Mange av målene som er listet opp i veikartet, forutsetter teknologi og infrastruktur som fortsatt er i umodne faser. I veikartet finnes ingen formuleringer om at Lofoten bør ha som mål å bli selvforsynt med strøm fra fornybare energikilder. Utbygging av fornybar kraftproduksjon i regionen var selve hovedingrediensen i Jan Eivind Fredlys opprinnelige visjon om «Lofoten De Grønne Øyene». Sammenlignet med argumentene som var sentrale i

Lofotrådets oljevennlige framtidvisjon, er det dekning for å si at de samme argumentene kan gjenfinnes i visjonen om Lofoten som en grønn pilotregion.

Lofotrådet har valgt å promotere omstillingsprogrammet som en vekststrategi, som skal stimulere til lokal (grønn) verdiskaping. Til sammenlikning var økt verdiskaping i lokalsamfunnene også en helt sentral målsetting i Lofotrådets oljevisjon i årene 2003–2013. Men visjonen om en oljeframtid fokuserte i langt større grad på å etablere nye arbeidsplasser i regionen. I den grønne visjonen har imidlertid mulighetene for jobbskaping som følge av omstillingen fått liten oppmerksomhet og omtale.

Når det gjelder mulig påvirkning på etablert næringsliv, peker veikartet på at energiomstillingen vil kunne gi de lokale næringene fordeler i form av økt grønn konkurransekraft. Lofotrådets veikart forutsetter at prisene på fossilt drivstoff og CO₂-utslipp vil øke de nærmeste årene, noe som vil svekke konkurransekraften til de aktørene som ikke omstiller seg i en mer bærekraftig retning. På den andre siden legger ikke Lofotrådet skjul på at det grønne skiftet vil bli svært kostnadskrevenende – både for offentlig og privat sektor (LP, 16.3.2023). Dette reiser et interessant spørsmål knyttet til hvordan næringslivsaktører vil veie fordeler i form av økt grønn konkurransekraft opp mot ulemper i form av merkostnader ved å investere i grønne løsninger. Hvis det viser seg at kostnadene vil bli uforholdsmessig store sammenlignet med gevinstene, kan dette føre til at bedrifter på kort og mellomlang sikt lar være å gjennomføre investeringer i såkalte grønne teknologier. Bedriftenes økonomiske handlingsrom vil dermed ha stor betydning for hvorvidt de kan ta del i energiomstillingen. Høye kostnader på omstillingstiltak kan føre til at næringslivsaktører stiller seg avventende eller avvisende til å investere i tilgjengelig lavutslippsteknologi.

Vår gjennomgang av det utvalgte avismaterialet viser at Lofotrådets visjon om «Lofoten De Grønne Øyene 2030» så langt har mottatt en blanding av motstand og støtteerklæringer i den regionale debatten. En som har satt ord på noen av de lokale motforestillingene, er redaktøren i Lofotposten, Jan Eivind Fredly: «– Det [LDGØ 2030] framstår som et utstillingsvindu for de nasjonale og internasjonale klimamålene – og lite om hva vi som region har å vinne på det. Det er stor motstand blant folk, de færreste

skjønner hva det handler om. Får man forankret og forklart hva det er, da kan det være et vekstselskap» (LP, 18.2.2023).

Grønn omstilling vil riktignok åpne nye muligheter for verdiskapning og arbeidsplasser, men det er svært liten sannsynlighet for at ringvirkningene vil bli store i alle lokalsamfunn. Samfunnsforsker Arild Gjertsen har påpekt at man må ha realistiske forventninger til hva energiomstillingen kan innebære for de enkelte lokalsamfunnene: «Det grønne skiftet gir lovnader om utvikling; batterifabrikker, hydrogenproduksjon og mineraler. Men på langt nær alle kan forvente å ta del i en slik utvikling» (LP, 13.11.2021).

Som tidligere nevnt er utbygging av mer fornybar energiproduksjon i regionen ikke en del av omstillingsprogrammet LDGØ. Men dette kan endre seg. Vinteren 2023 sluttet Lofotrådet seg til at det skal gjennomføres en mulighetsstudie for å vurdere potensialet for økt lokal energiproduksjon i regionen (LP, 28.1.2023). I dag produseres bare 10 prosent av Lofotens samlede strømforbruk i øyregionen. Kraftunderskudd i regionen og omegn kan vise seg å bli en stor bremsekloss i tempoet på omstillingen og elektrifiseringen som er planlagt i årene framover. Dermed er det gode grunner til å hevde at Jan Eivind Fredlys opprinnelige visjon om å utvikle Lofoten som en grønn selvforsynt energiregion, representerer en bemerkelsesverdig framsynthet.

Konklusjon: Lærdommer fra oljedebatten på vei inn i en grønnere framtid

I denne artikkelen har vi påvist hvilke argumenter som har vært sentrale og fått gjennomslag i den lokale debatten om framtidig oljeutvinning utenfor Lofoten. Vår analyse viser at petroleumsvirksomhetens (negative) virkninger på lokalt etablert næringsliv til slutt fikk gjennomslag i den regionale diskusjonen. Dette argumentet reflekteres tydeligst i vedtakene der flere av kommunestyrene i Lofoten sa nei til framtidig oljeutvinning. Tidligere, i årene 2003–2013, så vi hvordan argumentene om nye lokale arbeidsplasser og «oljeinntekter» til kommunene hadde en sentral plass i den lokalpolitiske debatten. Disse to argumentene utgjorde kjernen i Lofotrådets oljevennlige visjon.

Vår gjennomgang av datamaterialet viser at de to sistnevnte argumentene – at oljeutvinning ville skape nye arbeidsplasser og gi inntekter til lokalsamfunnene – bidrog til

at Lofotrådets oljevisjon i noen grad oppnådde lokal støtte og forankring. I sin argumentasjon pekte de oljevennlige ordførerne i Lofotrådet gjentatte ganger på de to kommunene Aukra og Hammerfest, som altså opplevde store ringvirkninger takket være ilandføring av gass. Gjennom disse to konkrete eksemplene viste tilhengerne av oljeutvinning hvilke positive effekter Lofoten kunne nyte godt av ved satsing på olje og gass. Sammenlignet med oljevisjonen framstår Lofotrådets nye visjon om grønn omstilling som langt mindre konkret og håndfast med tanke på hvordan lokal verdiskapning og vekst kan skje. Siden ordførerne og lokalpolitikere har utpekt Lofoten som pilotregion i det grønne skiftet, er det dessuten få konkrete eksempler å høste erfaringer fra. Dermed mangler den grønne visjonen gode «demonstrasjonsprosjekter», slik som Hammerfest og Aukra, som kan illustrere de samfunnsmessige og økonomiske effektene av omstillingen man ønsker å gjennomføre – og på den måten skape bredere entusiasme og engasjement rundt framtidvisjonen.

En annen viktig forskjell mellom oljevisjonen og den grønne visjonen er at sistnevnte er langt mer omfattende med hensyn til hvilke samfunnsområder som vil bli direkte eller indirekte berørt gjennom realiseringen av visjonen. Omstillingsplanen inneholder seks programområder, med over 100 forskjellige mål og delmål. Dette kan etter vår oppfatning gjøre det mer krevende å forankre visjonen i regionen. I en lederartikkel skriver Lofotposten at dersom «en plan blir for omfattende, og med uklare og overambisiøse mål, kan det dempe entusiasmen» (LP, 16.2.2022). Samtidig må det omfattende ambisjonsnivået ses i lys av at grønn omstilling er en mangesidig og kompleks prosess som fordrer endringer på en rekke samfunnsområder og nivåer. Slik sett er det ikke uforståelig at Lofotrådet har satt seg flere titalls omstillingsmål. Men i praksis kan dette bety at noen konkrete tiltak i veikartet vil kunne få stor folkelig oppslutning – mens omstillingstiltak i andre deler av den planlagte grønne verdikjeden vil kunne møte stor motstand. Utbygginger av fornybar kraftproduksjon som krever store naturinngrep er et klassisk eksempel på saker som ofte har endt opp som kontroversielle. Hvilke faktorer innbyggere i en kommune vektlegger tyngst i avveiningen mellom lokale samfunnshensyn på den ene siden og hensynet til natur og miljø på den andre siden, er i så måte et høyst betimelig spørsmål som kan knyttes direkte til Energikommisjonens etterlysning av

hvordan man kan oppnå folkelig oppslutning og aksept for den gjennomgripende energiomstillingen som planlegges i Norge (NOU 2023: 3).

Vår studie viser at regionrådet og kommunestyrene i Lofoten hadde klare forventninger og krav om at oljevirkosomhet måtte gi betydelige positive ringvirkninger for lokalsamfunnene. I tilbakeblikket på Lofotens oljepolitiske historie avdekket vi at argumentet om oljenærings negative påvirkning på etablert næringsliv til slutt fikk gjennomslag i den lokale debatten. Dette funnet kan gi oss en pekepinn på hvilke faktorer som kan få avgjørende betydning i de lokale diskusjonene om Lofotrådets satsing på grønn omstilling: Hvordan etablert næringsliv vil bli påvirket i positiv og negativ retning som følge av grønne omstillingstiltak, kan vise seg å bli den store «jokeren» når visjonen om «Lofoten De Grønne Øyene 2030» skal forankres bredere i privat sektor og i lokalbefolkningen. Basert på erfaringene fra oljedebatten er det gode holdepunkter for å si at lokal forankring og aksept av den grønne visjonen i stor grad er betinget av at omstillingen ikke blir oppfattet som en trussel mot eksisterende næringsliv og arbeidsplasser. Oppfattes det grønne skiftet som en trussel lokalt, vil dette kunne mobilisere motstand mot Lofotrådets grønne framtidvisjon. Uten en viss oppslutning og forankring av visjonen i lokalbefolkningen og næringslivet vil det være et begrenset handlingsrom for å utvikle regionen i en grønnere retning.

Berit Kristoffersen har vært medlem av redaksjonen i Nytt Norsk Tidsskrift. Manuskriptet er derfor behandlet eksternt av setteredaktør Anna Grøndahl Larsen med eksterne fagfeller.

Lofotposten, 01.02.2022 – side 7

Lofotposten, 16.02.2022 – side 2 og 3

Referanser:

- Amundsen, H., & Westskog, H. (2018). Omstilling til lavutslippssamfunnet: Hvordan kan kommunene bidra? I H. Haarstad og G. Rusten (red.), *Grønn omstilling, norske veivalg*. Universitetsforlaget.
- Ballo, B.M. (2023). *Boring for europeisk energisikkerhet? Endringer i norske petroleumsdiskurser etter utbruddet av Ukraina-krigen* [masteroppgave i statsvitenskap, Institutt for samfunnsvitenskap, UiT Norges arktiske universitet].
- Batel, S. (2020). Research on the social acceptance of renewable energy technologies: Past, present and future. *Energy Research & Social Science*, 68, 101544.
<https://doi.org/10.1016/j.erss.2020.101544>
- Eames, M., Mcdowall, W., Hodson, M., & Marvin, S. (2006). Negotiating contested visions and place-specific expectations of the hydrogen economy. *Technology Analysis & Strategic Management*, 18(3–4), 361–374. <https://doi.org/10.1080/09537320600777127>
- Eilertsen, M.E. (2016). *Kunnskap, kaos og kompromisser: En studie av de politiske beslutningsprosessene knyttet til spørsmålet om eventuell petroleumsvirksomhet utenfor Lofoten og Vesterålen* [masteroppgave i statsvitenskap, Institutt for samfunnsvitenskap, UiT Norges arktiske universitet].
- Funnemark, A., & Beaumont, P. (2022). Norges oljedilemma etter Glasgow: Et umoralsk argument for et raskt grønt skifte. *Internasjonal Politikk*, 80(1), 210–220.
<http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v80.3745>
- Haarstad, H., & Rusten, G. (2018). Introduksjon. I H. Haarstad og G. Rusten (red.), *Grønn omstilling, norske veivalg*. Universitetsforlaget.
- Jasanoff, S., & Kim, S. (2015). *Dreamscapes of Modernity: Sociotechnical Imaginaries and the Fabrication of Power*. University of Chicago Press.

Kristoffersen, B., & Dale, B. (2014). Post petroleum security in Lofoten: How identity matters. *Arctic Review on Law and Politics*, 5(2), 201–226.

<https://doi.org/10.23865/arctic.v5.1046>

LDGØ. (2022). *Lofoten De Grønne Øyene 2030. Vekststrategi for Lofoten.*

https://degronneoyene.no/Veikart_LofotenDG%C3%98_feb22_sisu.pdf

Lofotkrafta. (2019). «Lofoten – de grønne øyene» – et samarbeidsprosjekt for elektrifisering av Lofoten. <https://www.lofotkrafta.no/lofotkraft-lanserer-lofoten-de-gronne-oyene-et-samarbeidsprosjekt-for-elektrifisering-av-lofoten/>

Lofotrådet. (2010). Høringsuttalelse til oppdatering av helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten.

https://www.regjeringen.no/contentassets/6a8dd93c76a747a7946994ad8b0dd8be/lofotr_aadet.pdf?uid=Lofotr%C3%A5det

Nesse, J.G., Larsen, Ø.H., & Idsø, J. (2022). Korleis vinne lokalsamfunnets aksept for produksjon av energi frå vasskraft og fjordvarme? Lærdommar frå tre typedøme. I *Barekraft: Fjordantologien 2022* (s. 172–197). Universitetsforlaget.

<https://doi.org/10.18261/9788215062938-2022>

NOU 2023: 3 (2023). *Mer av alt – raskere. Energikommisjonens rapport.* Olje- og energidepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/5f15fcec3143d1bf9cade7da6afe6e/no/pdfs/nou202320230003000dddpdfs.pdf>

OED. (2004). Behandling av høringsuttalelsene til ULB. Olje- og energidepartementet.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/oed/hdk/2002/0004/ddd/pdfv/209864-ulb_behandling_av_kommentarer.pdf

Pelling, M., O'Brien, K., & Matyas, D. (2015). Adaptation and transformation. *Climatic change*, 133, 113–127. <https://doi.org/10.1007/s10584-014-1303-0>

Regjeringen. (2019). *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/d71a3e61e774485fb4a98cab9255e53f/no/pdfs/nasjonale-forventninger-2023-2027-bokmaal.pdf>

Ruud, A., Wold, L.C., & Aas, Ø. (2016). *Økt samfunnsaksept for fornybar energi. Hvordan redusere konflikter under planlegging, utbygging og drift?* (NINA Temahefte 66). <https://brage.nina.no/nina-xmli/bitstream/handle/11250/2419799/ninatemahefte68.pdf?sequence=6&isAllowed=y>

Rygg, B.J. (2015). Paving the Way for Heat: Local Government Policies for Developing Bioenergy. *International Journal of Sustainable Energy Planning and Management*, 4, 57–70. <https://doi.org/10.5278/ijsepm.2014.4.6>

Ryggvik, H., Sander, G., Weihe, H.-J.W., & Smith-Solbakken, M. (2019). Striden om oljeboring i nord. *Store Norske Leksikon*. https://snl.no/striden_om_oljeboring_i_nord

Sovacool, B.K., & Hess, D.J. (2017). Ordering theories: Typologies and conceptual frameworks for sociotechnical change. *Social studies of science*, 47(5), 703–750. <https://doi.org/10.1177/0306312717709363>

Vinsand, G. (2022). *Interkommunalt samarbeid i Lofoten - status og utviklingsmuligheter* (NIVI Rapport 2022:3). NIVI Analyse. https://www.statsforvalteren.no/siteassets/fm-nordland/dokument-fmno/kommunal-styring-dok/nivi-rapport-2022_3-interkommunalt-samarbeid-i-lofoten.pdf

Wüstenhagen, R., Wolsink, M., & Bürer, M.J. (2007). Social acceptance of renewable energy innovation: An introduction to the concept. *Energy policy*, 35(5), 2683–2691.

<https://doi.org/10.1016/j.enpol.2006.12.001>

Avismateriale

Financial Times, 25.10.2021 (Red. Drilling shutdown would mean end of green transition, Norway PM warns) Nettutgave: <https://www.ft.com/content/cbf5bc66-660f-46da-a4f7-4f26eb752298>

Lofotposten (LP), 1.09.1993 (Gjerstad, O. Lofoten sier nei til olje)

LP, 15.12.1993 (Hauge, W. Lofotråd-nei til oljeleting)

LP, 4.10.2003 (Johansen, M. «Smøres» med oljepenger?)

LP, 4.9.2003 (Johansen, M. Olje til Lofoten?)

LP, 12.12.2003 (Johansen, M. Lofoten sier nei til olje)

LP, 20.2.2004 (Redaksjonen. Klondyke i Hammerfest)

LP, 3.11.2006 (Johansen, M. – Verdensarv for kystflåten)

LP, 16.9.2005 (Johansen, M. Frykter Lofoten vernes mot olje)

LP, 14.10.2005 (Johansen, M. Skuffet over oljevern)

LP, 11.06.2007 (Storhaug, J.-A. Ilandføring i LoVe, eller la olja ligge)

LP, 10.4.2008 (Johansen, M. – Olje kan hindre forgubbing)

LP, 2.6.2008 (Johansen, M. – Vi mangler vekstkraft)

LP, 31.1.2009 (Ellingsen, J. Leserbrev: – Olje blir et lokomotiv for LoVe)

LP, 9.6.2009 (Johansen, M. Solid nei til Lofoten)

LP, 11.11.2009 (Johansen, M. – Håper på oljestart i 2011)

LP, 8.10.2009 (Fredly, J.E. Leder: Lofoten – de grønne øyene)

LP, 30.1.2010 (Fredly, J.E. Leder: Grønne arbeidsplasser til Lofoten)

LP, 26.6.2010 (Johansen, K. Lojal mot Røst)

LP, 18.9.2010 (Fredly, J.E. Leder: Et grønt krafttak)

LP, 12.2.2011 (Fredly, J.E. Kommentar: De grønne selvforsynte øyene)

LP, 21.6.2013 (Jonassen, S. Leserbrev: Sameksistens ikke mulig)

LP, 25.9.2013 (Johansen, M. – Vi bør si nei til olje)

LP, 10.7.2014 (Johansen, M. Fire av seks sier nei)

LP, 23.11.2016 (Ingebrigtsen, Ø. Vil ikke åpne for olje)

LP, 2.3.2019 (Johansen, M. Vil skifte fra diesel til strøm)

LP, 26.2.2020 (Ingebrigtsen, Ø. Lofoten skal bli det første grønne reisemålet i Norge)

LP, 13.11.2021 (Gjertsen, A. Leserbrev: Distriktsutvikling og blått hår)

LP, 16.2.2022 (Fredly, J.E. Leder: Betimelige spørsmål)

LP, 28.1.2023 (Ingebrigtsen, Ø. – Når du ikke har folk til å gjøre jobbene blir det utrolig tungt)

LP, 18.2.2023 (Ingebrigtsen, Ø. – Vi har sovet i timen)

LP, 16.3.2023 (Programstyret i LDGØ 2030. Leserbrev: Grønn omstilling er ikke et valg)

Nordlys, 20.1.2012 (Jaklin, A. – Kan ikke vedta ringvirkninger)